

Valsts izglītības
satura centrs

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Nr.8.5.2.0/16/I/001

«Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai»

Modulis "Sociālās un pilsoniskās prasmes (1. līmenis)"

2020

(aktualizēts 2012. gada variants)

**Aprobācijas koordinatores: Svetlana Valdmane,
Maija Lablaika**

MODUĻA "Sociālās un pilsoniskās prasmes (1. līmenis)" APRAKSTS

Moduļa mērķis	Sekmēt izglītojamo spējas analizēt sabiedrības un indivīda savstarpējās attiecības un to regulējumus, izvērtēt apkārtējos notikumus no dažādām perspektīvām, ievērot demokrātiskas sabiedrības pamatvērtības, pieņemt pārdomātus, izsvērtus un atbildīgus lēmumus savas un apkārtējo dzīves kvalitātes uzlabošanai.
Moduļa uzdevumi	Attīstīt izglītojamo prasmes: 1. Apzināt sevi kā daļu no mūsdienu sabiedrības. 2. Piedalīties pilsoniskajā un sabiedriskajā dzīvē, balstoties uz izpratni par sociālajiem un politiskajiem konceptiem un struktūrām. 3. Pieņemt lēmumus par darba vai mācību uzdevumu veikšanu. 4. Saskatīt dažādu sabiedrības jomu un parādību saistību ar morāli un tikumību. 5. Risināt problēmas un veikt uzdevumus, izmantojot kognitīvās prasmes un izvēloties piemērotākās metodes un informāciju.
Moduļa ieejas nosacījumi	Apgūta pamatizglītība.
Moduļa apguves novērtēšana	Moduļa "Sociālās un pilsoniskās prasmes (1. līmenis)" apguves rezultātā izglītojamie kārtā pārbaudījumu – prezentē savas zināšanas par valsts iekārtu, valsts pamatlikumu, valsts tiesību sistēmu, morāli, personības lomu lēmumu pieņemšanā. Izglītojamais var veidot portfolio, kurā iekļauti rezultāti par mācību satura apguvi.
Moduļa nozīme	Modulis iekļaujams profesionālās izglītības programmās 3. un 4. Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņu profesionālās kvalifikācijas apguvei.

MODUĻA "Sociālās un pilsoniskās prasmes (1. līmenis)" SATURS

Sasniedzamais rezultāts	Temats	Ieteicamais saturs	Mācību sasniegumu apguves līmeņu apraksti		Metodiskais nodrošinājums	
			Vidējs apguves līmenis	Optimāls apguves līmenis	Metodiskie paņēmieni un mācību organizācijas formas	Idejas īstenošanai
<p>1. Spēj: apzināties sevi kā daļu no mūsdienu sabiedrības.</p> <p>Zina: indivīda/personības un sabiedrības sadarbības veidus un raksturojumu.</p> <p>Izprot: indivīda/personības un sabiedrības līdzdarbības veicināšanas nepieciešamību un apzinās pilsoniskās apziņas avotus.</p>	<p>1.1. Indivīds. Personība un sabiedrība.*</p> <p>(20% no moduļa kopējā apjoma)</p>	<p>1.1.1. Indivīds, personība un sabiedrība: – raksturojums, – sabiedrības pamatvērtības.</p>	<p>Atpazīst un interpretē personības iezīmes – īpašības, indivīda sociālās, emocionālās prasmes. Ar piemēriem analizē ieradumu veidošanos (mehānismus). Diskutē par vērtībām – brīvība, godīgums, taisnīgums, solidaritāte, vienlīdzība, ģimene, darbs u.c. Vispārīgi izvērtē kultūras un reliģiskās tradīcijas apkārtējā vidē.</p>	<p>Vērtē savas stiprās un vājās puses, pamatojoties uz paša veidoto savas personības raksturojumu, plāno saviem personiskajiem un profesionālajiem mērķiem atbilstošu ieradumu veidošanos, izvērtējot personisko pieredzi. Detalizēti raksturo sabiedrības pamatvērtības.</p>	<p>Individuāls patstāvīgais darbs – argumentētā eseja.</p> <p>Venna diagramma.</p>	<p>Izglītojamie patstāvīgi raksta argumentēto eseju par tematu "Pilsonisko pienākumu pildīšana – jā vai nē". Argumentētajai esejai ir noteikta struktūra: ievads – par doto tematu formulē savu viedokli, kuru nevar mainīt argumentācijas gaitā; iztirzājums – tēzi pierāda tieši, izklāstot argumentus, vai netieši – izvirzot antitēzi un pierādot tās aplamumu. Kā argumenti izmantojami fakti no pieredzes, koncepcijas un nostādnes; noslēgums – kopsavilkums un secinājumi.</p>
		<p>1.1.2.**Pilsoniskās apziņas izaugsme, tās avoti un nozīme mūsdienu sabiedrībā: – pilsoniskie pienākumi un tiesības;.</p>	<p>Pieņem lēmumus un plāno savu nākotnes karjeru, izvairoties no augsta riska uzvedības, lai iekļautos darba tirgū</p>	<p>Izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izsvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības</p>		<p>Izglītojamie divās grupās salīdzina jēdzienus – tiesības un pienākumi, brīvība un atbildība u.c. Uz papīra lapas izglītojamais veido savu diagrammu, meklējot</p>

		– piederība/ līdzdarbošanās sabiedrībā.	un nepakļautu sevi sociālās atstumtības riskam. Ar dažādiem piemēriem skaidro konkrētus morālās un juridiskās atbildības veidus un izpausmes. Pamatojieties uz Latvijas vēstures 20. gadsimta piemēriem, vērtē vēstures aspektus, kas varētu sekmēt indivīda attieksmi pret valsti un piederības izjūtu valstij. Skaidro savu saikni ar Latvijas valsti, veido aktīvā pilsoņa plānu un īsteno daļu no tā.	jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū, respektējot vajadzības un vērtības. Ar piemēriem ilustrē tiesisko risinājumu situācijām, kur iespējama juridiskās atbildības iestāšanās. Izmantojot piemērus no pagātnes un tagadnes, diskutē par nacionālās identitātes lomu valstiskās identitātes veidošanā.		jēdzienu kopīgās un atšķirīgās iezīmes. Pedagoģis var veidot lielu diagrammu, uzklausot izglītojamo argumentētos viedokļus.
1.2.*Personības loma lēmumu pieņemšanā. (15% no moduļa kopējā apjoma)	1.2.1. Personības izvēles brīvība un saprātīga lēmumu pieņemšana.	Definē personības lomu lēmumu pieņemšanā.** Pamato riska un aizsargfaktoru ietekmi uz saprātīga lēmuma pieņemšanu.	Salīdzina dažādas lēmumu pieņemšanas stratēģijas**, piemēram, lēmumu pieņemšanas koks, E. Bono sešu cepuru metode. Vērtē riska un aizsargfaktoru ietekmi uz saprātīga lēmuma pieņemšanu.	Mācību spēle.	Izglītojamie sadalās pa 3–4 grupā. Izglītojamajiem tiek piedāvāta viena problēmsituācija un dažādas lēmumu pieņemšanas stratēģijas. Grupas risina situāciju saskaņā ar piedāvāto stratēģiju, paziņo lēmumu un analizē stratēģijas priekšrocības un trūkumus.	
	1.2.2. Personīgā atbildība un gatavība kontrolēt apstākļus, kas ietekmē lēmumu pieņemšanu.	Apraksta problēmas/ darba situācijas, saistītas ar darbinieka izturēšanos vai uzvedību.** Vērtē	Analizē problēmsituācijas, izdara secinājumus par pašvērtējuma un pašcieņas nozīmi	Mācību spēle "Cepures".	Izglītojamie sadalās grupās pa 6–8. Katrā grupā dalībnieki no aploksnas izvelk zīmīti ar uzdevumu. Uzdevumu nerāda savas	

			sevi dažādās sociālajās lomās.	lēmumu pieņemšanā par savu izturēšanos vai uzvedību.** Veido pašvērtējumu, pamatojoties, piemēram, uz savu vērtību, prasmju, spēju, rakstura, temperamenta, vajadzību izpēti.		grupas dalībniekiem, bet cenšas precīzi to izpildīt. Viena grupas daļa izveido no papīra (avīzes) cepuri un mēģina pierunāt pārējos savas grupas dalībniekus to uzlikt galvā. Otra grupas daļa arī saņem uzdevumu izveidot cepuri, bet nekādā gadījumā nedrīkst to likt galvā. Pēc noteikta laika, kad visi dalībnieki ir darbojušies atbilstoši uzdevumam, uz tāfeles pieraksta visus izmantotos pierunāšanas paņēmienus, tiem pretim – visus izmantotos atteikšanās paņēmienus.
	1.2.3. Profesionālā pašizpaušme un pašpilnveide.	Izskaidro izvēles brīvību attiecībā uz profesionālās karjeras plānošanu. Pamato profesionālo karjeru kā personīgu mērķi un līdzekli citu sev svarīgu mērķu sasniegšanai. Atpazīst mācīšanās un pašmācības prasmes kā veidu, lai plānotu personīgo profesionālo izaugsmi.	Realizē izvēles brīvību, plānojot profesionālo karjeru. Diskutē par profesionālās pašpilnveides un pilnveidošanās iespējām. Novērtē mācīšanās un pašmācību prasmes kā veidu, lai uzlabotu personīgo profesionālo attīstību saskaņā ar jau izdarīto izvēli.	Individuāls patstāvīgais darbs – piecride.	Izglītojamie patstāvīgi veic konkrētu uzdevumu – raksta piecridi. Rakstīšanas noteikumi: 1. rinda: patība (tēma, par kuru raksta, 1 vārds); 2. rinda: dziļa, sarežģīta (2 īpašības vārdi, kas raksturo šo tēmu); 3. rinda: šaubas, doms, jūtas (3 vārdos aprakstīta attīstība, darbība par doto tēmu); 4. rinda: savas esības izpratnes meklējumi (frāze no 4 vārdiem, kas izsaka rakstītāja attieksmi pret doto tēmu); 5. rinda: es.	

<p>2. Spēj: apzināti piedalīties pilsoniskajā un sabiedriskajā dzīvē, balstoties uz izpratni par sociālajiem un politiskajiem konceptiem un struktūrām.</p> <p>Zina: leģitimitātes nozīmi, sabiedrības un valsts attiecību raksturojumu.</p> <p>Izprot: sabiedrības un indivīda līdzdalību politiskajās un valsts pārvaldes struktūrās.</p>	<p>2.1. Sabiedrības tiesiskās varas organizācija un tās pamatmērķis.</p> <p>(20% no moduļa kopējā apjoma)</p>	<p>2.1.1. Valsts tiesiskās sistēmas uzbūves pamati – politiskās sistēmas uzbūves pamati.</p>	<p>Nosauc valsts iekārtas (unitāra, federatīva valsts, konfederācija) un valsts valdīšanas formas (republika, monarhija).** Nosauc politiskos režīmus (autoritārisms, totalitārisms, demokrātija). Definē jēdzienu vara un uzskaita dažādus varas veidus. Nosauc valstu politiskās sistēmas un vardarbības/ nevardarbības ietekmi politikā.</p>	<p>Formulē, kāpēc ir nepieciešama valsts. Izskaidro dažādu valsts iekārtu un pārvaldības formu atšķirības.** Skaidro politisko režīmu atšķirības. Ilustrē jēdzienu vara, atšķir dažādus varas veidus un politisku varu no citiem varas izpausmju veidiem. Salīdzina un novērtē valstu politiskās sistēmas un vardarbības/ nevardarbības ietekmi politikā.</p>	<p>Darbs ar tekstu (teksta analīze, izmantojot Venna diagrammu).</p>	<p>Izglītojamie grupās/pāros izlozē uzdevumu darbam ar tekstu – izmantojot Venna diagrammu, jāparāda kopīgās iezīmes un atšķirības dažādām</p> <ul style="list-style-type: none"> • valsts iekārtām; • valsts pārvaldības formām; • politiskajiem režīmiem. <p>Grupas/pāri prezentē savu darbu un atbild uz citu izglītojamo jautājumiem.</p>
		<p>2.1.2. Politiskā kultūra un politiskā atbildība.</p>	<p>Apraksta sabiedrisko attiecību modeļus un to atšķirības.** Definē mērķu un līdzekļu problēmas būtību politikā. Apraksta politisko lēmumu pieņemšanas procesu. ** Nosauc iespējamās politiskās kultūras neievērošanas sekas.</p>	<p>Salīdzina mūsdienu sabiedrības ideoloģijas, vērtības, izprot politiskās kultūras veidošanās faktoros.** Izskaidro vārda brīvības un cenzūras nozīmi diskusiju kultūrā publiskajā telpā.** Skaidro politiskās kultūras un politiskās atbildības pārkāpšanas cēloņus un sekas.</p>	<p>Debates.</p>	<p>Pedagogs vai izglītojamie piedāvā apspriešanai kādu tematu. Debašu temati: "Politiskā atbildība, tās izpratnes attīstība", "Politiskās kultūras neievērošanas sekas", "Vārda brīvība. Robežas un saturs". Izglītojamais debatēs izvēlas viedokli vai tiek iepazīstināts ar viedokli, kurš jāaizstāv. Debašu mērķis ir pārliecināt pretiniekus, ka izvēlētais viedoklis ir pieņemams un korekts, ja ne pats pārliecinātākais. Debates var īstenot arī komandās, attīstot sadarbības prasmi,</p>

						prezentēšanu un argumentācijas māku. Debates var īstenot par visiem tematiem, taču debašu tematam to dalībniekiem ir jābūt zināmam jau iepriekš, lai debašu dalībnieki varētu sagatavoties.
		2.1.3. Valsts pamatlikums (konstitūcija, Latvijas Republikas Satversme).	Definē likumdevējvaras, izpildvaras un tiesu varas funkcijas. Apraksta Latvijas Republikas valsts iekārtas un pārvaldības formu.	Izskaidro varas dalīšanas principa nostiprināšanu Latvijas Republikas Satversmē. Izskaidro Latvijas Republikas valsts iekārtas un pārvaldības formu.	Kolāža.	Izglītojamaais iepazīstas ar likumdevējvaras, izpildvaras un tiesu varas funkcijām un kopīgi veido kolāžu par varas dalīšanas principiem Latvijas Republikā. Pedagoģs iepriekš sagatavo nepieciešamos materiālus (vai interneta avotu sarakstu).
		2.1.4. Sabiedrības tiesiskās varas organizācija un tās pamatmērķis.	Definē un vispārēji skaidro jēdzienu pilsoniskā sabiedrība, kā arī pilsoniskās sabiedrības iezīmes un veidošanos. Uzskaita sabiedrības grupu atšķirīgo vajadzību un interešu veidošanās iemeslus. Apraksta tolerantu attieksmi pret sociālo faktoru atšķirībām. Nosauc valsts pienākumus un devumu indivīdam. Definē nacionālas valsts pastāvēšanas nepieciešamību.	Izskaidro pilsoniskās sabiedrības būtību un saturu, pilsoņa tiesisko piederību valstij un pilsoniskās līdzdalības formas un nozīmi. Klasificē sabiedrības grupu atšķirīgās vajadzības un intereses. Argumentē attieksmi pret sociālo faktoru atšķirībām. Novērtē savu atbildību pret valsti un valsts atbildību par saviem iedzīvotājiem. Pamato nacionālas valsts pastāvēšanas nepieciešamību.	Darbs ar tekstu.	Pedagoģs sagatavo materiālus (vai interneta avotu sarakstu), kuros aprakstītas dažādu sabiedrības grupu atšķirīgās vajadzības un intereses. Izglītojamaais analizē tekstus, kuros aprakstīti sabiedrības tiesiskās varas organizācijas piemēri.

			Nosauc valsts uzdevumus.**	Skaidro valsts uzdevumus.**		
<p>3. Spēj: pieņemt lēmumu par darba vai mācību uzdevumu veikšanu.</p> <p>Zina: tiesību sistēmas būtību.</p> <p>Izprot: normatīvo regulējumu piemērošanu profesionālajā darbībā.</p>	<p>3.1. Tiesību zinību pamati.</p> <p>(20% no moduļa kopējā apjoma)</p>	3.1.1. Tiesību jēdziens, vispārējie tiesību principi un tiesību normas.	Nosauc tiesību lokus, tiesību nozares un apakšnozares un apraksta tiesību sistēmu Latvijā. Skaidro normatīvo aktu hierarhiju un sistēmu Latvijā.	Detalizēti raksturo Latvijas tiesību sistēmu – tās iezīmes, tiesību nozares un apakšnozaru regulējuma priekšmetu. Skaidro normatīvo aktu hierarhiju un piemērošanu profesionālajā darbībā.	Mācību ekskursija.	Izglītojamie tiekas ar valsts pārvaldes vai sabiedrisko organizāciju pārstāvjiem, piemēram, Ministru kabinetā, Saeimā, Tiesībsarga birojā, ministrijās u.c. Katrs izglītojamais pēc mācību ekskursijas aizpilda vienotas formas mācību ekskursijas pārskata lapu ar iespaidiem, atziņām un ieguvumiem.
		3.1.2. Tiesību pamatjautājumi.	Definē tiesību pamatjēdzienus juridiska persona, fiziska persona, personas tiesībspēja un rīcībspēja. Nosauc administratīvā pārkāpuma veidus un atrod normatīvajā aktā atbilstošu soda veidu un mēru, kas var tikt piemēroti. Definē jēdzienus noziedzīgs nodarījums, nevainīguma prezumpcijas princips, taisnīguma princips, sodīšana, kriminālā atbildība. Raksturo administratīvā pārkāpuma un	Izskaidro tiesību pamatjēdzienu juridiska persona, fiziska persona, personas tiesībspēja un rīcībspēja atšķirību. Izskaidro un pamato administratīvā pārkāpuma veidam atbilstošu soda veidu un mēru, kas var tikt piemēroti. Izskaidro jēdzienus noziedzīgs noziegums, nevainīguma prezumpcijas princips, taisnīguma princips, sodīšana, kriminālā atbildība. Izskaidro atšķirību starp administratīvo atbildību un kriminālatbildību.	Apskats.	Pedagogs rosina izzināt tiesību pamatjēdzienus. Izglītojamie iegūto informāciju apkopo rakstveidā, to prezentē.

			kriminālpārkāpuma piemērus.			
		3.1.3. Darba tiesību pamatjautājumi (darba līgums un darba koplīgums).	Formulē darba tiesību regulējuma pamatus, darbinieka tiesības un pienākumus un darba devēja tiesības un pienākumus. ** Apraksta kolektīvo darba tiesību būtību, to nozīmi; darbinieka un darba devēja attiecību regulējumu.	Skaidro darba tiesību regulējumu un darba līguma būtību un nozīmi. **Skaidro kolektīvo darba tiesību būtību un nozīmi; izstrādā priekšlikumus darbinieka un darba devēja attiecību regulējumam.	Debates.	Pedagogs vai izglītojamie piedāvā apspriešanai darba līgumu piemērus un analizē to saturu, izsaka priekšlikumus līguma pilnveidei.
		3.1.4. Intelektuālā īpašuma būtība un tiesiskais regulējums. **	Identificē intelektuālā īpašuma regulējuma priekšmetu, normatīvos aktus un regulējuma attīstības tendences.	Skaidro intelektuālā īpašuma nozīmi uzņēmumā.	Prāta vētra.	Pedagogs iepazīstina ar tematu "Intelektuālā īpašuma jēdziens dažādās jomās". Izglītojamie izsaka idejas, būtiskus vārdus u.tml., nekommentējot un nevērtējot citu idejas. Prāta vētras laikā tiek apkopotas idejas, priekšstati, priekšlikumi un minējumi par intelektuālā īpašuma nozīmīgumu.
		3.1.5. Nozares un konkrētās profesijas tiesiskais regulējums.	Identificē profesionālās darbības nozares normatīvā regulējuma priekšmetu un saturu.	Apkopo normatīvos aktus, kas reglamentē noteiktu profesionālās darbības nozari.	Grafiski informācijas organizēšanas paņēmieni.	Izglītojamie domu kartes veidā attēlo normatīvos aktus, kas reglamentē noteiktu profesionālās darbības nozari.
4. Spēj: saskatīt dažādu sabiedrības jomu un parādību saistību ar morāli un tikumību.	4.1. Morāle un sabiedrība. (15% no moduļa kopējā apjoma)	4.1.1. Vara, vardarbība, nevardarbība.	Nosauc atšķirību starp varu un vardarbību. Identificē vardarbības izpausmes pašam pret	Izskaidro dažādas garīgās un fiziskās vardarbības formas. Izskaidro vardarbības izpausmes pašam pret	Situāciju analīze.	Pedagogs vai izglītojamais rakstiski vai mutiski piedāvā izglītojamiem reālas situācijas aprakstu (mobings vai bosings) skolā, darbavietā

<p>Zina: jēdzienu vara, vardarbība, mobings, bosings skaidrojumu.</p> <p>Izprot: morāles nozīmi sociālajās un darba attiecībās.</p>			<p>sevi (piemēram, bulīmija, anoreksija, vainas un baiļu izjūta, pārspīlēta uztraukšanās par citu viedokli, nekritiska sevis pakļaušana ārējām prasībām).*** Definē, kas ir mobings, bosings. Nosauc rīcības soļus mobinga, bosinga gadījumos.</p>	<p>sevi (piemēram, bulīmija, anoreksija, vainas un baiļu izjūta, pārspīlēta uztraukšanās par citu viedokli, nekritiska sevis pakļaušana ārējām prasībām).*** Izskaidro mobinga, bosinga izpausmes.</p>		<p>u.c. Izglītojamie pārrunā, analizē, pieraksta, secina, veido kopsavilkumus vai ieteikumus par iespējamām izpausmēm, cēloņiem, sekām.</p>
			<p>4.1.2. Morāles nozīme sociālajās attiecībās.</p>	<p>Formulē nepieciešamību saskaņot individuālās vēlmes ar citu vajadzībām un vēlmēm.** Definē ētiskās problēmas mūsdienu sabiedrībā. Saskata saistību starp brīvu izvēli un atbildību, min piemērus.** Analizē morāles nozīmi sociālajās un darba attiecībās.</p>		<p>Izvēlas tolerantu attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām, veicinot to iekļaušanos sabiedrībā.** Izvērtē ētiskās dilemmas mūsdienu sabiedrībā. Izvērtē atsauksmes interneta portālos un reklāmās, izmanto ētikas principus internetā.**</p>
<p>5. Spēj: risināt problēmas un veikt uzdevumus, izmantojot kognitīvās prasmes un izvēloties piemērotākās metodes un informāciju.</p>	<p>5.1. *Indivīdu motivējošie un demotivējošie faktori. (10% no moduļa kopējā apjoma)</p>	<p>5.1.1. Mācīšanās stratēģijas izvēle.</p>	<p>Nosauc savu uztveres tipu un atbilstošas mācīšanās stratēģijas. Apraksta savas rakstura īpašības profesionālās jomas kontekstā.</p>	<p>Analizē savu uztveres tipu un atbilstošas mācīšanās stratēģijas dažāda veida zināšanu un prasmju apguvei. Raksturo sevi, analizē savas rakstura īpašības</p>	<p>Individuāls patstāvīgais darbs – argumentētā eseja.</p>	<p>Argumentētās esejas temats "Kā mana rakstura īpašības ietekmēs manējo profesionalitāti?".</p>

<p>Zina: uztveres tipa un personības virzības saistību ar mācīšanās stratēģiju.</p> <p>Izprot: priekšrocības un trūkumus, darbojoties grupā un autonomi; konstruktīvas sadarbības priekšnosacījumus.</p>			profesionālās jomas kontekstā.		
	5.1.2. Izdegšanas sindroms un stresa vadība.***	Definē izdegšanas sindromu un stresa vadību. Nosauc stresa sekas.	Raksturo izdegšanas sindromu un stresa vadību. Izskaidro izdegšanas sindroma un stresa ietekmi uz darbaspējām un lēmumu pieņemšanu.	Domu karte. (darbs grupās).	Izglītojamie sadalās grupās un iepazīstas ar darba uzdevumiem: izveido domu karti par izdegšanas sindroma/stresa rašanās iemesliem, sekām un to vadības iespējām. Informāciju no domu kartēm izmanto prezentācijas izveidei. Izglītojamo grupas prezentē savu domu karti.
	5.1.3. Vajadzības un motivācija.	Apraksta A. Maslova vajadzību hierarhijas modeli. Nosauc dažādus motivācijas veidus. Nosauc savas personības vienojošo ar līdzcilvēkiem un atšķirīgo vērtību izpratnes ziņā no citiem.	Analizē cilvēku dažādās vajadzības un dažādos motivācijas veidus. Raksturo indivīdu atšķirīgo un līdzīgo vajadzību un vērtību ietekmi uz darba rezultātu.	Intervija.	Izglītojamie intervē 7–10 dažāda vecuma cilvēkus. Noskaidro viņu vajadzības un motivējošos faktorus. Grupās pa 5–6 apkopo iegūtos rezultātus un salīdzina ar savām vērtībām. Grupās prezentē savus rezultātus.
5.1.4. Bioloģisko un sociālo faktoru loma indivīda attīstībā – psihiskās veselības priekšnosacījumi.**	Nosauc personības iezīmes. Nosauc svarīgākos bioloģiskos un sociālos faktorus, kas ietekmē cilvēka attīstību.*** Apraksta sociālās vides ietekmi uz psihisko veselību.***	Atšķir jēdzienus cilvēks, indivīds, personība. Raksturo bioloģisko un sociālo faktoru ietekmi uz personības īpašībām un kognitīvo spēju veicināšanu.*** Atšķir veselīga un neveselīga dzīvesveida veicinošos faktorus.***	Argumentētā esēja.	Izglītojamie patstāvīgi veic konkrētu uzdevumu klasē – raksta argumentēto esēju par tematu "Vai es esmu personība?".	

- *tēmas ieteicams iekļaut pieaugušo/tālākizglītības programmās
- **saturu var integrēt vidusskolas pamatkursā "Sociālās zinības un vēsture"
- ***saturu var integrēt mūžizglītības modulī "Sabiedrības un cilvēka drošība"

Ieteicamie avoti

- Aizsardzības ministrija [skatīts 2019. gada 23.aprīlī]. Pieejams: www.mod.gov.lv
- Animācijas filmas par darba vides jautājumiem [skatīts 2019. gada 23.aprīlī]. Pieejams: <https://www.napofilm.net/lv/napos-films/films>
- ANO Pastāvīgā koordinators Latvijā birojs [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: www.un.lv
- Ašmanis M. Politikas terminu vārdnīca. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.
- Augškalne I. Antoloģija ētikā. – Rīga: RaKa, 2001.
- Ārlietu ministrija [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: www.mfa.gov.lv
- Berlins J. Četras esejas par brīvību. – Rīga: Sprīdītis, 2000.
- Broks J. Tiesību filozofija. – Rīga: BAT, 2004.
- Borns L. E., Ruso N. F. Psiholoģija. 1.–4. daļa. – Rīga: RaKa, 2001.
- Borns L. E., Ruso N. F. Psiholoģija. Skolotāja grāmata. 1.–4. daļa. – Rīga: RaKa, 2001.
- Catlaks G., Ikstens J. Politika un tiesības vidusskolai. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2008.
- Centrālā vēlēšanu komisija [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: www.cvk.lv
- Cik demokrātiska ir Latvija. Demokrātijas monitorings 2005–2007. Zin. redaktors J. Rozenvalds.– Rīga: Zinātne, 2007.
- Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. I. Ziemeles redakcijā. – Rīga: Izglītības soļi, 2000.
- Darba aizsardzības likums [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=26020>
- Darba apstākļi un veselība darbā. – Rīga: Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Labklājības ministrija, 2010 [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: <https://arodbiedribas.lv/wp-content/uploads/2019/11/darbaapstakliunveselibadarba.pdf>
- Darba drošība. Rīga: Labklājības ministrija, 2010 [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: <http://osha.lv/lv/publications/docs/darbadrosiba.pdf>
- Darba higiēna. Rīga: Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Labklājības ministrija, 2010 [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: <http://osha.lv/lv/publications/gramatas-2011/darbahigiiena.pdf>
- Darba devēja rokasgrāmata [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/darba_devejiem/darb_dev_rok.pdf
- Darbinieku uzticības personas darba aizsardzībā un to darbība [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: http://www.lbas.lv/upload/stuff/201006/ab_un_up_vadl.pdf
- Dišlers K. Demokrātiskas valsts iekārtas pamati. – Rīga: A. Gulbja grāmatu spiestuve, 1931.
- Eiropas Savienības māja [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: www.esmaja.lv
- Eiropas Savienības portāls [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: <http://europa.eu>
- European Commission. Brussels, 17.1.2018 COM(2018) 24 final ANNEX (PIELIKUMS. Priekšlikumi Padomes ieteikumam par pamatprasmēm mūžizglītībā) [skatīts 2019. gada 4. janvārī]. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_2&format=PDF
- Falka S., Ozoliņš N. Uzdevumu krājums valsts un tiesību pamatos. Rīga: Biznesa augstskola "Turība", 2017.
- Fromms Ē. Mīlestības māksla. – Rīga: Jumava, 1994.
- Fuko M. Uzraudzīt un sodīt. – Rīga: Omnia mea, 2001.
- Gailīte D. Tiesiskā bezsamaņa. – Jurista Vārds, 03.05.2016., Nr. 18 (921).
- Hanovs D., Mihailovs I. J., Tēraudkalns V. Globalizācija: teorijas un prakses. – Rīga: [b. i.] 2006.
- Iekšlietu ministrija [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: www.lem.gov.lv

Jakubaņecs V. Tiesiskā apziņa. – Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006.

Jungs K. G. Psiholoģiskie tipi. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1993.

Karpova Ā. Personība. Teorijas un to radītāji. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.

Kārters F., Rasels K. Domāšanas māksla. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.

Korčagins E., Vancāne L. Darba attiecības no A līdz Z. – Rīga: Info Tilts, 2018.

Kreišmane I., Vagare R., Gulbe K. Ievads psiholoģijā vidusskolai. – Rīga: Pētergailis, 2000.

Kūle M. Eirodzīve: formas, principi, izjūtas. – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2006.

Labklājības ministrijas tīmekļa vietne [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/398>

Lasmane S. 20. gadsimta ētikas pavērsieni. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.

Lasmane S. Rietumeiropas ētika no Sokrata līdz postmodernismam. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības tīmekļa vietne [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: <http://www.lbas.lv/>

Latvijas Jaunatnes padome. Kā atpazīt viltus ziņas [skatīts 2019. gada 17. janvārī]. Pieejams: <http://ljp.lv/index.php/ka-atpazit-viltus-zinas>

Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.

Latvijas Republikas Satversmes tiesa [skatīts 2019. gada 17. janvārī]. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv

Latvijas valsts un tiesību vēsture. Palīgs studiju kursa apguvē. – Rīga: P&K, 2000.

Meikališa Ā., Strada K. Tiesu varas institūciju tiesības. – Rīga: P&K, 1999.

Milts A. Ētika. Saskarsmes ētika: lekciju kurss. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.

Milts A. Ētika. Personības un sabiedrības ētika: lekciju kurss. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.

Ministru kabineta 2002. gada 17. septembra noteikumi Nr. 427 "Uzticības personu ievēlēšanas un darbības kārtība" [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=66827>

Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 322 "Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju" [skatīts 2019. gada 24. janvārī]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=291524>

Ministru kabinets [skatīts 2019. gada 24. janvārī]. Pieejams: www.mk.gov.lv

Neimanis J. Ievads tiesībās. – Rīga: Renovata, 2004.

Nucho A. O., Vidnere M. Stresa menedžments, tā vadīšana un profilakse. – Rīga: AGB, 1999.

Pleps J., Pastars E. Saeimas atlaišana. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.

Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.

Psiholoģija vidusskolai. Skolēna grāmata. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.

Psiholoģija vidusskolai. Skolotāja grāmata. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.

Psiholoģijas vārdnīca. – Rīga: Mācību grāmata, 1999.

Psihosociālā darba vide. Rīga: Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Labklājības ministrija, 2010 [Skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: <http://stradavesels.lv/Uploads/2014/02/12/psihosocialadarbavide.pdf>

Puškarevs I. Attīstības psiholoģija. – Rīga: RaKa, 2001.

Rietumeiropas morāles filozofija. / Sak. S. Lasmane. – Rīga: LU, 2006.

Rubana I. M., Rupenheite I., Micāne L., Miķelsone V. Veselības mācība vidusskolai. 1. daļa. – Rīga: RaKa, 2005.

Rubenis A. Ētika XX gadsimtā. Praktiskā ētika. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.

Saeima [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: www.saeima.lv

Skola 2030 [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/satura-piedavajums>

Slaidiņa V., Skultāne I. Darba tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2017.

Streļčonoks J. Valsts amatpersonām noteiktie ierobežojumi un aizliegumi shēmās. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.

Stress darbā jeb psihoemocionālie darba vides riska faktori [skatīts 2019. gada 17. februārī]. Pieejams: <http://osha.lv/lv/publications/files/psihoemocionalie-riski.pdf>

Stucka A. Administratīvās tiesības. – Rīga: Juridiskā koledža, 2006.

Svence G. Ievads politiskajā psiholoģijā. Vara. Elitārisms. Līderis un grupa. – Rīga: Raka, 2004.

Šneiders A. Par likuma un morāles attiecībām [skatīts 2019. gada 3. maijā]. Pieejams: http://www.philos.lv/Lik_mor.html

Tiesībsarga birojs [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: www.tiesibsargs.gov.lv

Tieslietu ministrija [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: www.tm.gov.lv

Tiesu portāls [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: www.tiesas.lv

Valbis J. Skolēna personības attīstība – izglītības virsuzdevums. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.

Valsts darba inspekcija [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: www.vdi.gov.lv

Valters P. Valsts un tiesību vēsture jēdzienos un terminos. – Rīga: Divergens, 2001.

Vēbers M. Politika kā profesija un aicinājums. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.

Veselības inspekcija [skatīts 2019. gada 4. janvārī]. Pieejams: <http://www.vi.gov.lv/>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija [skatīts 2019. gada 7. maijā]. Pieejams: www.varam.gov.lv

Vildbergs H. J. Pilsonis tiesiskā valstī. – EuroFaculty, 2004.

Vispārējie tiesību principi: tiesiskā drošība un tiesiskā paļāvība: valsts pārvalde, bizness, jurisprudence: rakstu krājums. / Autoru kolektīvs Ringolda Baloža vadībā. Rīga: Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017.

Vītiņš V. Vispārējs tiesību pārskats. 2. izd. / V. Birkava priekšvārds un komentāri. – Rīga: Verdikts, 1993.

Vorobjovs A. Vispārīgā psiholoģija. – Rīga: Izglītības solī, 2000.

Vuorinens R., Tūnala E. Psiholoģijas pamati. Cilvēka attīstības posmi. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.

**MODUĻA "Sociālās un pilsoniskās prasmes (1. līmenis)"
ĪSTENOŠANAI NEPIECIEŠAMIE MATERIĀLIE LĪDZEKĻI**

Nr.p.k.	Materiālie līdzekļi	Daudzums
1.	Tehnoloģiskās iekārtas un darba instrumenti	
1.1.	Datori ar interneta pieslēgumu	Katram izglītojamajam un pedagogam
1.2.	Multimediju projektors un ekrāns	1
1.3.	Mobilā palīgtāfele uz statīva	Atbilstoši moduļa īstenošanai
2.	Materiāli, palīgmateriāli u.tml.	
2.1.	Papildu literatūra: izglītojamajiem vai pedagogiem domātā mācību vai metodiskā literatūra, kuru nav apstiprinājusi Izglītības un zinātnes ministrija, bet kuru var izmantot kā papildu literatūru atsevišķu standartā noteikto pamatprasību apguvei vai mācību sasniegumu pārbaudei attiecīgajā modulī	Atbilstoši moduļa īstenošanai
2.2.	Uzziņu literatūra: vārdnīcas, enciklopēdijas, aktuālā periodika u.tml. izdevumi (drukāti un elektroniski)	Atbilstoši moduļa īstenošanai
2.3.	Mācību spēles – "Cepures" u.c.	Atbilstoši moduļa īstenošanai
2.4.	Mobilās tāfeles papīra bloki, biroja papīrs, kancelejas/biroja preces, t.sk. rakstāmpiederumi u.c. piederumi	Atbilstoši moduļa īstenošanai
2.5.	Uzskates un izdales līdzekļi, materiāli – normatīvie akti, izdales materiāls ar teorijas izklāstu, praktiskie uzdevumi, sagataves praktisko uzdevumu veikšanai u.c.	Atbilstoši moduļa īstenošanai